

3. Műemlékvédelem
4. Irodalom, zene, színház
5. Mozi, filmgyártás, filmoktatás

Akik figyelmesen végigolvassák ezeket a fejezeteket, nem csalódnak. Izgalmas és nagyon tanulságos élményben lesz részük. Ugyanilyen elgondolkodtató élménnyel ajándékoz meg a Mellékletekben szereplő gróf Klebelsberg Kunó életrajza, fő műveinek bibliográfiája és emlékezete is. Itt találjuk még mintegy a fejezet mottójának – „*A tervszerűség és szervezethez nemcsak a politikában záloga a sikernek, hanem általában minden téren*” – fényes igazolásul és bizonyítékként a Vallás- és Közoktatási Minisztérium szervezeti felépítését, mely minisztersége idején oly kiválóan működött.

Összegezőképpen állíthatom, hogy számomra igazán katartikus élményt jelentett a könyv, de egyben elégtételül is szolgált, hogy egy hosszú kontraszelektált és dilettanizmussal párosult korszak után – megkétszerezve ugyan – mégis csak helyére kerülnek azok az igaz emberi értékek, melyeket joggal illethet meg az utókor méltó megbecsülése és tisztelete.

A Magyar Művelődési intézet és Mikszáth Kiadó könyvsorozata, Budapest, 1998.

BESIR ANNA
Eötvös József Főiskola
Baja

Egy magyar nyelvű olvasókönyv a Vajdaságból

A Vajdaság AT Oktatásügyi Tanácsa 1987. II. 19-én kelt 61-77/87. számú végzésével engedélyezte Varga Zoltán olvasókönyvét, melyet az általános iskolák 7. osztálya számára írt.

Dr. Varga Zoltán jelenleg a bajai Eötvös József Főiskola Pedagógiai Fakultásának tanára.

Egy Szabadka melletti nagyközségben született. Később Szabadkára is költöztek. 1961–65-ig a Djuro Salaj Általános Iskolában tanított. 1963-ban szerezte meg újabb diplomáját: magyar nyelv és irodalom szakos középiskolai tanár lett.

1965–81-ig a szabadkai Bosa Milicevic Közgazdasági Szakközépiskola tanáraként a magyart mint anyanyelvet és mint idegen nyelvet – ottani elnevezésével: a társadalmi környezet nyelvét – tanította. Ezzel egyidejűleg a szabadkai Pedagógiai Akadémia – Tanítóképző Főiskola – megválasztott főiskolai tanára. Posztgraduális tanulmányait Budapesten végezte, és 1974-ben szerezte meg a bölcsészdoktori címet magyar irodalomból az Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsésztudományi Karán.

1985–89-ig a szabadkai Pedagógiai Akadémia igazgatója, 1989–91 októberig az Újvidéki Egyetem rektorhelyettese, ahol az egyetem nemzetközi kapcsolatainak irányítását végzi.

1991-ben védi meg nagydoktori értekezését, és a filológiai tudományok doktorává avatják. A Vajdasági Magyarok Demokratikus Közössége Oktatási Bizottságnak az elnöke.

Az újvidéki Tankönyvkiadó Intézet állandó munkatársa, több mint 30 tankönyv szerzője, fordítója, recenzense.

Tankönyvei a vajdasági általános iskolák számára készültek.

Jelen kötete a szerző tankönyvcsaládjának egy darabja. Ez a harmadik, átdolgozott 1994-es kiadás. 1997-ben készült el hozzá egy melléklete: „*Olvasókönyv az általános iskolák 7. osztálya számára – Kiegészítő* –”.

A tankönyvek, szöveggyűjtemények írásában, fordításában, szakvéleményezésében óriási gyakorlattal rendelkező szerző folyamatosan felvállalja azt a szép, de nehéz küzdelmet, amit a tan-

könyv, tankönyvek megírása, megjelentetése, megújítása jelent napjainkban. Takács Etel a Magyar Pedagógiai Társaság 1981. februárjában Tatabányán megrendezett tanácskozásán előadást tartott („A tankönyvírás elméleti és gyakorlati kérdései” címmel), melyen így nyilatkozott: *A tankönyv hátrányos helyzetű könyv.*

Az 1981-es megállapítás – sajnos – még napjainkra is érvényes. A tankönyvek ugyanis évről évre drágulnak, sokszor csak egy évig használhatók. A kisdíjak sincsenek jobb véleménnyel a tankönyvekről.

A tankönyv hallatára legtöbbször az ólomsúlyú iskolatáskára gondolnak. Arra is, hogy sokszor az anyanyelvi szöveg ellenére sem értik a feladatok nyelvezetét. Az anyanyelv „anyanyelve” fordítását kell elvégezni lexikonok, szótárak segítségével, ha érteni is akarják a könyvet.

A hátrányos helyzetű könyv hálátlan és nehezen meghatározható műfajjá vált, amolyan senki gyerekévé. Nem tekinthető ugyanis önálló, egyéni publikációnak, hiszen ennek természetét eleve túlhaladja az a kollektív pedagógiai cél és feladat, amelynek szolgálatában áll: egy-egy szaktudományi terület legfontosabb, tudományos közmegegyezésen alapuló ismereteit kell szakszerűen, tömören, mégis a tanulók életkori sajátosságaihoz igazodva, *tanulható formában* összefoglalnia.

A nagyközönségnek szánt ismeretterjesztő publicisztikai írásművek változatos könnyedségét és szubjektivitását viszont a tankönyvek felelősségteljes pedagógiai, terjedelmi, stílusi kötöttsége korlátozza. Egy tankönyvben nincs helye például az eredeteskedésnek, a szellemeskedésnek, az intellektuális tornamutatványoknak, amelyek más műfajokban esetleg erőnyek is minősülhetnek, és amelyek akár segíthetnek is – jó reklámfogásként – közkedvelté tenni azokat.

Ugyanakkor a tankönyv tudományos publikációnak sem számít, még abban az esetben sem, ha helyenként újszerű struktúrát követ, vagy koncepcionális, illetve részleteredményeket tartalmaz.

A szaktudomány maga tehet a „leminősítésről”, ugyanis nem tekinti tudományos terméknek. Holott épp ezeken a tankönyveken, az általuk alkalmazott módszereken múlhat pl. az, hogy egy szaktudomány ismereteiből mi kerül be, mennyi és hogyan szivódik fel az ifjúság, illetve a közműveltség tudatába. Ezekről függ, hogy a felnövekvő generáció milyen minőségű és mélységű műveltség birtokában lesz.

A leminősített műfaj egyszersmind a legnagyobb felelősség hordozója is. Adamikné Jászó Anna 6 pontban fogalmazza meg a jó olvasókönyv legfontosabb kritériumait (*Az anyanyelvi nevelés módszerei* – Szerk.: Kernya Rózsa, Csokonai Vitéz Mihály Tanítóképző Főiskola és a Móra Ferenc Ifjúsági Könyvkiadó RT. 1996. 97-99.o.)

1. Sorozatjelleggel készüljenek, illetőleg azonos szakemberekkel, csoporttal.
2. Legyen igazi könyv, ne munkatankönyv!
3. Nyelvezete segítse a szövegértés fejlesztését!
4. A gyerekeknek csak a legjobbat szabad nyújtani, éppen ezért csak érdekes és motiváló szövegekre építhet.
5. Az olvasókönyv formájával, kivitelével is tanítson és neveljen!
6. A szövegek hangosíthatók – felolvashatók – is legyenek!

A tankönyvek hátrányos helyzete ellenére sem tűnt el a tankönyvírói kedv napjainkban. Nagyon sok új tankönyv lát napvilágot. A pedagógusoknak „csak” szelektálni kell belőlük, már ez is nagy felelősség.

Mivel a gyerekeknek csak a legjobbat, a legértékesebbet szabad nyújtanunk, épp ezért szerencsés és talán kevésbé hátrányos helyzetű az a tankönyv, amelynek szerzője maga is kiváló pedagógus, több könyv írója, több generáció tanítását végezte és végzi ma is.

Varga Zoltán 7. osztályosok számára írt olvasókönyve egy sorozat darabja (3.o. – 8.o.) A folyamatos tankönyvírói munka egy állomása, aminek bizonyára folytatása is lesz. (1965-től napjainkig).

Tankönyvét nem munkatankönyvnek szánja, így több ízben is felhasználható a *tanulók számára*. Szövegeinek nyelvezete a 7. osztályosok számára követhető. Az idegen és az ismeretlen szavak értelmezését, ahol szükséges, a lap alján közli. (pl. a 100. oldalon: luftol, stimpfli szavak...)

Az olvasókönyv öt témakörhöz kapcsolt irodalmi olvasmányanyagot kínál tanulóknak és tanáraiknak.

Az első témakör *A szép szó mesterei* melyben Móricz Zsigmond, Johann Wolfgang Goethe, Tóth Árpád, Ernest Hemingway, Juhász Gyula, József Attila, Kosztolányi Dezső, Tamási Áron, Radnóti Miklós, Áprily Lajos és Déry Tibor szerepel.

A témakör egy-egy felvillanás a magyar és a világirodalom klasszikus művészeinek egy-egy ugyancsak klasszikus elismertségű darabjából. A bemutatott műveket – részleteket – elolvashatják, illetve elemezhetik. Ezt segítik a műveket követő: *Kérdések, feladatok*. A szövegelemzés, értelmezés szerves része a *mesterekéről szóló ismertetés*. (fényképpel ellátott tömör információ)

A 2. témakör címe: *Tiszta forrás*. A rövid terjedelmű fejezet a népköltészet magyar, szerb és horvát alkotásából hoz példát. A témakör zárása pedig egy cigány altatódal bemutatásával történik.

Az *Életrépek* c. fejezet életutak egy-egy jelenetét feldolgozó irodalmi gyűjtemény. A szövegek többsége a kamaszodó gyermek élethelyzeteiről mesél. (Csáth Géza: *Egy vidéki gimnazista naplójából*, Janikovszky Éva: *A tükör előtt*, Nagy Lajos: *Pesti gyermek egy napja*.)

A *Forrongó világ* témaköre a magyar és a határon túli magyarság történelméből emel ki egy-egy alkotást. (Ady: *Magyar jakobinus dala*, Deák Ferenc – újvidéki író –: *A sleppen*).

Az utolsó fejezet: *Drága föld, szülőhazámnak, földje*. Ha a könyv többi lapja nem is, de ez az utolsó fejezet egyértelműen közli olvasójával, hogy a sorok kinek szólnak.

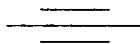
A magyar határon túl élő magyar, szerb és horvát írók, költők alkotásai alkalmat adnak mind a műismeret bővítésére, a műelemző készség továbbfejlesztésére – lírai, epikai, sőt drámai műrészleteken keresztül –, mind pedig a hazafias érzés elmélyítésére.

A tankönyv formáját tekintve is színes, érdekes, de nem hivalkodó. Az illusztrációk ugyan nem színesek, de a mindenkori szöveggel összhangban vannak.

A témák, az olvasmányok, a feladatok elkülönültsége logikus, jól követhető.

Összességében elmondható, hogy Varga Zoltán olvasókönyve egyszerre nevel korszerű irodalomszemléletre és szövegértő olvasásra egy világirodalmi kitekintést is nyújtó válogatással. Ez a válogatás azonban alapvetően a magyar irodalmat célozza meg, s nem feledkezik meg a határon túli magyarság saját alkotásairól sem.

A tankönyvek sikerességét általában a taníthatósággal szokták lemérni. Varga Zoltán tankönyveit, munkafüzetait már 1965 óta ismerik a vajdasági iskolák pedagógusai. A könyvek megjelenésének folyamatossága pedig önmagáért beszél.

DR. OLÁH JÁNOS

Juhász Gyula Tanárképző Főiskola
Szeged

Könyvajánlások szegedi szerzők műveiről

DR. DOMBI ALICE: EGY GYAKORLATKÖZPONTÚ PEDAGÓGUS, FÁY ANDRÁS

A kötet Dombi Alice – Fáy Róbert: *Resurgite Patriam* – Fáy András ars poeticája c. kézirat felhasználásával készült. Mottója Fáy András Próbatétel (1816) c. pedagógiai művéből származik: „Nem az ér tehát el a 'célhoz, a 'ki jókor indul, hanem a'ki JÓ LOVOKON INDUL.” (A család legendás őse egyébként a Muhi csatában a menekülő királynak felejtette el lovát, aki ezért a tettért nemességet és Fái községet adományozta hívének.) A Fáy család jelmondata: „Resurgite Patriam” (Támasszátok fel a hazát!) volt. Ennek a gondolatnak megvalósítását tűzte maga elé Fáy András, aki minden tétellel, szavával „használni” akart hazájának, e szándék pedagógiai vonatkozásait mutatta be a szerző.

Fáy András nevelési rendszerében fontos helyet foglal el a cél meghatározása, mely szoros kapcsolatban van az erkölcsiséggel. Úgy fogalmaz, hogy a nevelés célja a tehetségek tökéletesítése